

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
VERSLO EKONOMIKOS KATEDRA

Nerijus Tamulevičius

**Statybos įmonių diversifikacijos įtaka jų komercinės -ūkinės veiklos
rezultatams**

**Impact of diversification of construction entities to the results of
commercial-economic activity**

Baigiamasis magistro darbas

Inžinerinė vadyba ir ekonomika

Ekonomika

Vadovas: prof. hab. dr. R. Ginevičius

VILNIUS

2001

ANOTACIJA

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Verslo vadybos fakultetas
Verslo ekonomikos katedra

ISBN ISSN
Egz. sk.: 3
Data: 2001 06 18

Magistrantūros baigiamasis darbas (tezės)
Statybos įmonių diversifikacijos įtaka jų komercinės-ūkinės veiklos rezultatams

Nerijus Tamulevičius

Kalba

- lietuvių
 užsienio

Šio baigiamojo darbo objektas - statybos įmonių diversifikacijos įtaka jų komercinės-ūkinės veiklos rezultatams.

Magistro tezių tikslas - nustatyti statybos įmonių diversifikacijos ir ūkinės-finansinės veiklos rezultatų priklausomybę bei pasiūlyti statybos įmonėms konkrečias rekomendacijas.

Baigiamajame darbe yra išanalizuoti teoriniai įmonių veiklos diversifikacijos pagrindai, panagrinėtos įmonių veiklos diversifikacijos matavimo galimybės, atlikta statybų sektoriaus veiklos bei finansų analizė, suformuota statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema ir jos pagrindu, remiantis statybos įmonių empiriniais duomenimis, atliktas tiriamų statybos įmonių finansinis įvertinimas, ir, galiausiai, nustatytas ryšys tarp įmonių diversifikacijos laipsnio bei įmonių ūkinės - komercinės veiklos rezultatų bei pasiūlytos konkrečios rekomendacijos statybos įmonėms.

Reikšminiai žodžiai: statyba, diversifikacija, diversifikacijos laipsnis, veiklos efektyvumas

ABSTRACT

Vilnius Gediminas Technical University
Business Management Faculty
Business Economics Department

ISBN ISSN
No. of copies: 3
Date: 2001 06 18

Masters' Thesis

Impact of diversification of construction entities to the results of commercial-economic activity

Nerijus Tamulevičius

Language
 Lithuanian
 Foreign

Impact of diversification of construction entities to the results of commercial-economic activity was the research object of the final paper.

The aim of this master's thesis was to determine the existence of the impact of diversification of construction entities to the results of commercial-economic activity and to propose a set of recommendations to construction entities.

In the final paper theoretical grounds of diversification of construction entities, possibilities of measuring of diversification of construction entities were analyzed, the analysis of business activity and finance of construction industry was performed, the scoring system for construction enterprises was build and using the system financial analysis of eight construction entities was done, and finally, the existence of the impact of diversification of construction entities to the results of commercial-economic activity was determined and it was proposed a set of recommendations to construction entities.

Keywords: construction, diversification, diversification degree, business efficiency

TURINYS

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAI.....	6
SANTRUMPOS.....	8
ĮVADAS.....	9
1. ĮMONIŲ VEIKLOS DIVERSIFIKACIJA.....	11
1.1. Įmonės augimo strategijos.....	11
1.2. Diversifikacijos prielaidos.....	14
1.3. Įmonių veiklos diversifikacijos tikslai.....	17
1.4. Diversifikacijos apibrėžimas.....	20
2. STATYBOS ĮMONIŲ VEIKLOS DIVERSIFIKACIJOS MATAVIMAS.....	21
2.1. Diversifikacijos lygio nustatymas remiantis veiklos sričių skaičiaus įvertinimu.....	21
2.2. Diversifikacijos lygio matavimas remiantis įvairiomis klasifikacijomis.....	22
2.3. Diversifikacijos lygio nustatymas remiantis veiklos sričių reikšmės nustatymu.....	24
3. STATYBOS SEKTORIAUS VEIKLOS BEI FINANSŲ ANALIZĖ.....	30
3.1. Statybos įmonių 2000 m. veiklos rezultatai.....	30
3.2. Statybos įmonių finansų analizė.....	34
4. STATYBOS ĮMONIŲ VEIKLOS EFEKTYVUMO IR DIVERSIFIKACIJOS RYŠYS.....	42
4.1. Statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema ir jos pagrindimas.....	42
4.2. Tyrimų metodikos aprašymas.....	46
4.3. Trumpas tiriamų statybos įmonių pristatymas.....	47
4.3.1. AB "Ukmergės statyba".....	47
4.3.2. UAB "Skala".....	48

4.3.3. AB "Hidrostatyba".....	48
4.3.4. AB "Vakarų statyba".....	48
4.3.5. AB "Dzūkijos statyba".....	49
4.3.6. AB "Mūras".....	49
4.3.7. Širvintų statybos akcinė bendrovė.....	50
4.3.8. AB "Marijampolės statyba".....	50
4.4. Tyrimo rezultatai.....	50
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	56
KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	58
PRIEDAI	

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAI

Paveikslai

Pavadinimas	Psl.
1.1. pav. Įmonės augimo strategijos.....	11
1.2. pav. Įmonės gamybinės programos kitimas.....	14
1.3. pav. Produkto gyvavimo ciklo stadijos.....	15
2.1. pav. Diversifikacijos kreivė ($i = 4$).....	28
3.1. pav. Atlikta darbų pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje.....	32
3.2. pav. Statybos įmonių pardavimai ir pelnai 2000 m.....	37
3.3. pav. Statybos įmonių kapitalo struktūra pagal nuosavybę 2000 m. IV ketv.....	38
3.4. pav. statybos įmonių 2000 m. IV ketvirčio išlaidų struktūra.....	40
4.1. pav. Koordinacinių sistema tyrimams.....	47
4.2. pav. Statybos įmonių veiklos efektyvumo priklausomybė nuo diversifikacijos laipsnio	52

Lentelės

Pavadinimas	Psl.
2.1. lentelė. M. Gorto diversifikacijos indeksų sistema.....	23
3.1. lentelė. Atlikta darbų pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje sausio - gruodžio mėn.	31
3.2. lentelė. Atlikta darbų šalies teritorijoje pagal darbų rūšis sausio - gruodžio mėn.	32
3.3. lentelė. Atlikta darbų pagal statinių paskirtį sausio - gruodžio mėn.	33
3.4. lentelė. Atliktų darbų rūšys pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje sausio - gruodžio mėn. ...	33

3.5. lentelė. Kai kurių konsoliduotos balansinės ataskaitos straipsnių pokyčiai, tūkst. Lt.....	34
3.6. lentelė. Kai kurių konsoliduotos pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai, tūkst. Lt.....	36
3.7. lentelė. Kapitalo struktūra pagal nuosavybę, procentais.....	37
3.8. lentelė. Pelnas ir nuostoliai.....	38
3.9. lentelė. Išlaidų struktūra.....	39
3.10. lentelė. Pagrindiniai finansiniai koeficientai.....	40
4.1. lentelė. Statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema.....	45
4.2. lentelė. Statybos įmonių veiklos efektyvumas.....	51
4.3. lentelė. Statybos įmonių diversifikacijos laipsnis.....	51

SANTRUMPOS

AB	akcinė bendrovė
GP	gamybinė programa
SĮ	statybos įmonė
UAB	uždaroji akcinė bendrovė

ĮVADAS

Statybų sektorius yra svarbi Lietuvos Respublikos ūkio sudedamoji dalis. Būklė statybų versle siejasi su visos šalies ekonomikos būkle, nes statybos darbų, ypač gyvenamųjų namų srityje, paklausa ir apimtys tiesiogiai priklauso nuo gyventojų pajamų lygio bei ateities perspektyvų palankaus ir nepalankaus vertinimo.

Šio magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas yra statybos įmonių diversifikacijos įtaka jų komercinės-ūkinės veiklos rezultatams. Tyrimo eigoje bus siekiama nustatyti ryšio tarp įmonės diversifikacijos laipsnio bei finansinių rezultatų egzistavimą bei jo formą, jei tokia priklausomybė būtų nustatyta.

Lietuvoje veikia didelis skaičius įvairaus dydžio statybos įmonių. Vienos jų yra labai specializuotos, kitos, priešingai, be statybos-montavimo darbų plėtoja įvairias veiklos sritis. Antrasis kelias - diversifikacija - statybos įmonei gali būti prasmingas, jeigu tai daroma pagrįstai [5; 146].

Pagrindinis šio darbo tikslas - nustatyti statybos įmonių diversifikacijos ir ūkinės-finansinės veiklos rezultatų priklausomybę bei pasiūlyti statybos įmonėms konkrečias rekomendacijas.

Tyrimo tikslui pasiekti darbe numatoma išspręsti šiuos uždavinius:

- 1) išanalizuoti teorinius įmonių veiklos diversifikacijos pagrindus;
- 2) panagrinėti įmonių veiklos diversifikacijos matavimo galimybes;
- 3) atlikti statybų sektoriaus veiklos bei finansų analizę;

4) suformuoti statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistemą ir jos pagrindu, remiantis statybos įmonių empiriniais duomenimis, atlikti tiriamų statybos įmonių finansinį įvertinimą;

5) atliktų tyrimų pagrindu nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp įmonių diversifikacijos laipsnio bei įmonių ūkinės - komercinės veiklos rezultatų.

Visus iškeltus uždavinius, autoriui pavyko pasiekti.

Pagrindinis tyrimo metodas, kuriuo vadovaujantis atlikti tyrimai, yra loginė analizė bei tokie tarpdisciplininio tyrimo metodai kaip sintezė, analogija, modeliavimas, verifikacija.

Nagrinėjant praktinius investicijų rizikos vertinimo imitaciniu modeliavimu aspektus, taikyta statistinių duomenų analizė ir sisteminimas, atlikti matematiniai skaičiavimai elektronine skaičiuokle MS EXCEL 2000.

Darbas susideda iš įvado, keturių dalių, išvadų ir pasiūlymų bei literatūros šaltinių sąrašo. Darbo apimtis - 58 psl.

1. ĮMONIŲ VEIKLOS DIVERSIFIKACIJA

1.1. Įmonės augimo strategijos

Įmonės augimo strategijos literatūroje nagrinėjami įvairiais aspektais. Labiausiai paplitusios kelios įmonės augimo strategijos, kurių autoriai yra H. I. Ansoffas, K. K. Andrewsas, A. D. Chandleris, P. Druckeris ir M. Porteris [3; 27].

Vienas pirmųjų įmonės augimo strategijos metodologų buvo Ansoffas, kuris įmonės augimo strategiją pasiūlė apibrėžti dvimatėje matricoje "produktas-rinka". Toks siūlymas grindžiamas faktu, kad kiekviena įmonė gamina tam tikrą produktą bei jį realizuoja tam tikroje rinkoje. Taigi įmonės augimo strategija apibrėžiama dviem kryptimis - produktu ir rinka. Augimo strategija tampa jungiamąja gija.

Ansoffas išskiria keturias įmonės augimo strategijas, kurios pateikiamos kaip matricos "produktas-rinka" elementai. Matricoje stulpeliuose vaizduojamos produktų rūšys (P_0 , P_1), o eilutėse - rinkos (R_0 , R_1) (žr. 1.1. pav.).

Produktų rūšys	Rinkos	
	R_0	R_1
P_0	Penetracija	Rinkos plėtra
P_1	Produkto tobulinimas	Diversifikacija

1.1. pav. Įmonės augimo strategijos

Penetracija (vektorius P_0, R_0) reiškia įmonės augimo strategiją, reiškiančią įmonės veiksmų suintensyvinimą esamose rinkose su esamais produktais. Ši įmonės strategija gali pasireikšti tokiais veiksmais kaip produkto kokybės pagerinimas, aptarnavimo patobulinimas, pardavimą skatinančių priemonių panaudojimą ir pan. Iš esmės ši įmonės strategija reiškia gynimosi strategiją, ji nesuteikia įmonei daug plėtros perspektyvų. Tačiau ši strategija laikoma efektyvia, kuomet įmonė siekia maksimaliai išnaudoti potencialias galimybes esamose rinkose su turimų produktų palete.

Be to, šios strategijos taikymo sėkmė priklauso nuo rinkos pobūdžio bei įmonės užimamos rinkos dalies. Jeigu rinka yra auganti, o užimama rinkos dalis yra didelė, šios strategijos taikymas gali suteikti labai geras augimo perspektyvas. Ir atvirkščiai, jeigu įmonės užimama rinkos dalis maža ir pati rinka mažėja, įmonei belieka išeiti iš rinkos.

Nagrinėjant penetracijos strategiją, būtina pažymėti, kad tai pati pigiausia ir mažiausios rizikos įmonės augimo strategija.

Rinkos plėtra (vektorius P_0, R_1) - tai įmonės augimo strategija, kuomet įmonę jau gaminamus produktus pasiūlo naujoms rinkoms. Šios strategijos taikymas gali būti suvokiamas dviem aspektais:

- a) ekspansija į naujus esamos rinkos segmentus, išplečiant veiklos geografiją;
- b) ekspansija į naujas rinkas, išplečiant veiklos geografiją.

Naujuose rinkos segmentuose įmonė gali padidinti jau gaminamų produktų realizavimą arba išplėsti tose rinkose siūlomų produktų realizavimą.

Būtina pažymėti, kad įėjimas į naujas rinkas susijęs su didelėmis išlaidomis, taigi tai labai rizikinga strategija.

Dar viena pagrindinė įmonės augimo strategija - **produkto tobulinimas** (vektorius P_1, R_0). Šiuo atveju esami rinkai yra pasiūlomi nauji produktai, kas sudaro galimybes pardavimų didėjimui. Vartojant žodį "naujas" čia laikoma, kad jis reiškia gaminio modifikavimą, patenkinantį tuos pačius poreikius, nes naujas, gaminys, patenkinantis naujus poreikius, reiškia "įėjimą į naują rinką".

Produkto tobulinimo strategija reiškia jo novacijas, produkto techninę pažangą.

Ketvirtoji įmonės augimo strategija - **diversifikacija**, reiškia naujų produktų, besiskiriančių nuo iki šiol gaminamų, išleidimą ir pardavimą naujose rinkose. Būtina pažymėti, kad ši strategija iš esmės skiriasi nuo iki šiol aptartųjų. Visos aukščiau nagrinėtos strategijos buvo susijusios arba su esamais produktais, arba su esamomis rinkomis. Ši įmonės augimo strategija apibrėžiama naujais produktais bei naujomis rinkomis. Taigi visas jau nagrinėtas įmonių augimo strategijas galima suskirstyti į dvi grupes:

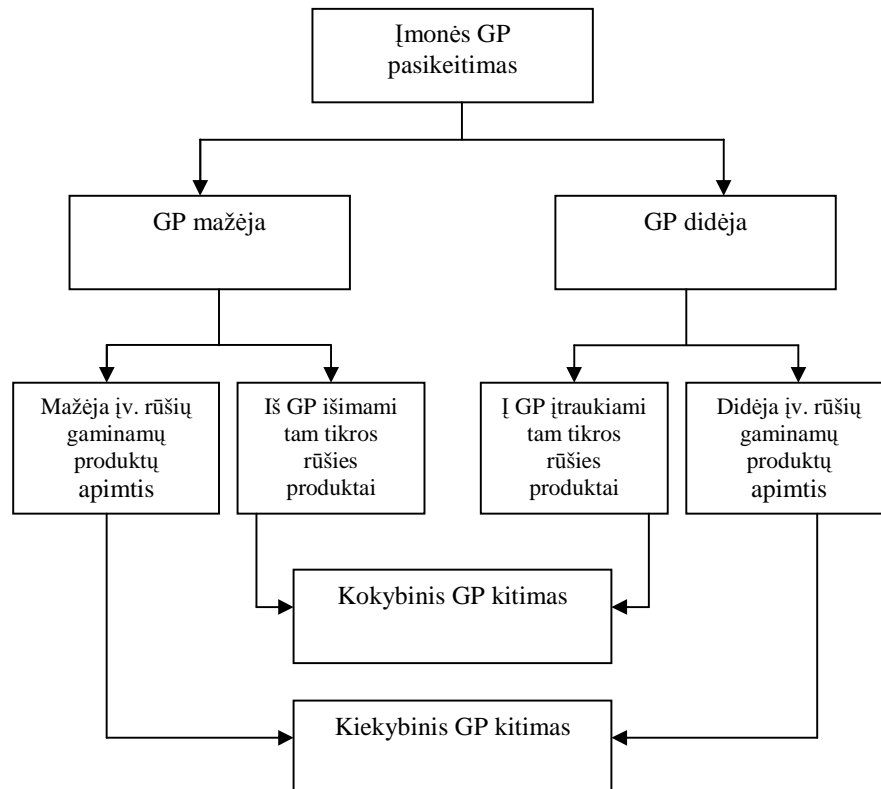
- 1) ekspansijos strategijos, kurioms priklauso penetracija, rinkos plėtra bei produkto tobulinimas;
- 2) diversifikacijos strategija.

Diversifikacija, būdama pačia rizikingiausia strategija, įmonei suteikia didžiausias augimo galimybes.

1.2. Diversifikacijos prielaidos

Į įmonės gamybinę programą (toliau GP) galima žiūrėti kaip į sprendimų kompleksą, susiejantį produktų gamybos ir realizavimo politiką. Įmonės GP tenka ypatingas vaidmuo, kadangi būtent ji yra įmonės pajamų šaltinis ir nuo jos tiesiogiai priklauso visos kitos įmonės posistemės.

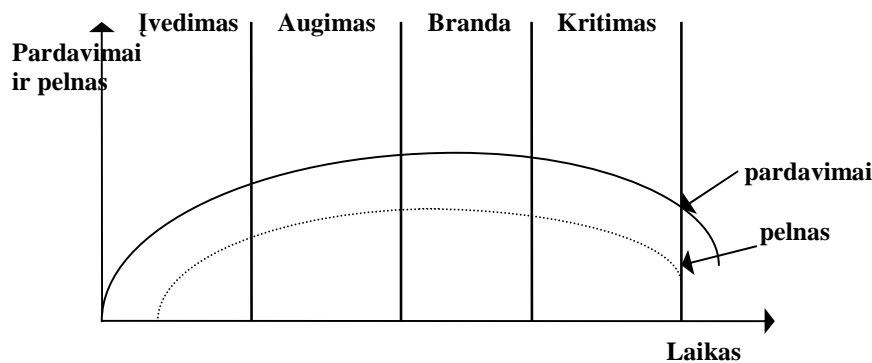
GP gali keistis - didėti ar mažėti - kiekybiškai ir kokybiškai (1.2. pav.).

1.2. pav. Įmonės gamybinės programos kitimas [pagal 3; 35]

Tikslingu racionaliū laikytinas tik toks gamybinės programos kitimas, kuris užtikrina įmonės prisitaikymą prie nuolat besikeičiančios išorinės aplinkos. Šia prasme tyrimo objektu gali būti tokie motyvai, kurie duoda dingstį gamybinės programos diversifikavimui kaip specifinei jos augimo formai.

Giliosios gamybinės programos kitimo priežastys slypi ją sudarančių produktų gyvavimo cikluose. Produkto gyvavimo ciklas - tai laiko tarpas nuo jo sukūrimo iki išėmimo iš apyvartos. Gyvenimo ciklo metu produktas praeina įvedimo, augimo, brandos bei kritimo fazes.

1.3. pav. Produkto gyvavimo ciklo stadijos

Taigi nuolatinis produktų senėjimas jau nuo pat jų sukūrimo įmonės vadovybę verčia galvoti apie naujų produktų kūrimą. Siekiant užtikrinti ilgalaikį stabilų ar didėjantį pajamų lygį įmonės gamybinėje programoje turėtų būti produktų, esančių skirtingose savo gyvavimo ciklo fazėse.

Be to, įmonės gamybinės programos diversifikavimas sudaro galimybes minimizuoti trumpalaikių ciklinių svyravimų poveikį įmonės pelnui. Be to, pažymėtina, kad kuo produktai

bus toliau "nutolę" vieni nuo kitų, tuo rizika, kylanti dėl trumpalaikių ciklinių svyravimų, bus mažesnė.

Be to, įmonės ūkinės - komercinės veiklos rezultatai (rentabilumas, darbo našumas ir kt.), plečiantis gamybinei programai, auga ir dėl to, kad geriau naudojami jos darbo, medžiaginiai bei techniniai ištekliai. Šį teiginį nesunku paaiškinti remiantis produkto gyvavimo ciklo samprata. Įmonės gaminamam produktui, atsidūrus kritimo fazėje, mažėja jo paklausa, vadinasi, atsiranda nepilnai panaudojamų išteklių, kurie gali būti pilnai apkrauti, jeigu į gamybinę programą bus įtraukti nauji, iki šiol negaminti produktai.

Be minėtų diversifikacijos prielaidų, taip pat gali pasitaikyti situacija, kuomet gaminamo produkto paklausa smarkiai ima mažėti ir nesimato jokių teigiamų įmonei pokyčių. Ši situacija verčia įmonę savo resursus perkelti į kitas veiklos sritis. Gyvenimo patirtis rodo, kad ši galimybė yra vienintelė, o galima sėkmė bus tuo realesnė ir didesnė, kuo toliau nutolstama nuo esamos gamybinės programos.

Įmonių veiklos diversifikacijos priežastys taip pat gali būti jos vidiniame bei išoriniame vystymesi [3; 37]. Išorinės priežastys - tai norai ir galimybės išsivirti naujose, sėkmę žadančiose rinkose, dėl mokslo ir technikos pažangos, paklausos svyravimų, konkurencijos aštrėjimo, esminių ekonominių sąlygų pasikeitimo ir kt. Vidinės priežastys glūdi jos vystymesi, siekime iki galo panaudoti esamos neapkrautus, perteklinius gamybinius pajėgumus ir kitus išteklius.

R. Jucevičius, išanalizavęs bendrąsias organizacijų veiklos sąlygų kitimo per pastarąjį šimtmetį tendencijas, pastebi, jog dominuojanti šio amžiaus antrosios pusės tendencija buvo siekis diversifikuoti veiklą [9; 99]. Anot autoriaus, įmonės rinkdavosi diversifikacijos strategiją - kaip tinkamiausią atsaką į veiklos sąlygų kitimą.

1.3. Diversifikacijos tikslai

Įmonė, diversifikuodama savo veiklą siekia tam tikrų konkrečių tikslų. Šie tikslai gali būti [3; 37]:

- globaliniai, bei
- kylantys iš jų.

Globaliniai tikslai gali būti šie: rizikos mažinimas, pelno, "jėgos" didinimas, vadybiniai interesai bei augimas. Prie antrųjų galima priskirti tokius tikslus kaip sinergijos efekto gavimas iš veiklos skirtingose srityse, sąlygų sudarymas tolesnei įmonės plėtrai ir augimui, įmonės ir jos akcijų vertės padidinimas.

Trumpai aptarkime išvardintus strateginius tikslus.

Rizikos mažinimas. Dažnai diversifikacija laikoma įmonės komercinės ir ūkinės veiklos rizikos sumažinimo priemone. Tai savaime suprantama, kadangi, kaip buvo minėta aukščiau, diversifikacija įgalina išlyginti atskirų produktų sezoninius, ciklinius bei konjunktūrinius paklausos svyravimus. Pažymėtina, kad rizika bus tuo mažesnė, kuo naujieji produktai bus "nutolę" nuo esamų produktų. Tai išorinės įmonės rizikos mažinimas, tačiau diversifikacija taip pat mažina ir vidinę įmonės riziką.

Pelno didinimas. Dėl naujų produktų, esančių augimo bei brandos fazėse, teikiamų padidėjusių įplaukų, įmonė gauna didesnę pelną. Pelnas didėja taip pat dėl sinergijos efekto, gaunamo dėl esamos veiklos sričių sąveikos su naujomis veiklos sritimis.

"Jėgos" rinkoje didinimas. Diversifikuotų įmonių veiklos mastai paprastai būna didesni nei nediversifikuotų, taigi natūralu, kad jos užima didesnę rinkos dalį. Būdama tokioje padėtyje ji pati gali veikti rinką ir tampa pati mažiau nuo jos priklausoma, taip pat sumažėja jos jautrumas įvairiems rinkos pokyčiams.

Vadybiniai interesai. Vadybiniai interesai taip pat laikytini svarbiais diversifikacijos tikslais.

Literatūroje skiriami šie vadybiniai motyvai diversifikuoti įmonę [3; 38]:

- ✓ augant įmonei, didėja jos vadybininkų prestižas bei asmeninė "jėga";
- ✓ augant apyvartai, didėja vadybininkų alga, todėl jie siekia įmonę didinančios diversifikacijos;
- ✓ pagrindiniams vadybininkams būdingas stiprus įvairiapusės veiklos poreikis, o tokios galimybės atsiranda diversifikuojant įmonę;
- ✓ didėja vadybininkų savarankiškumas, nes tam tikros įmonės diversifikacijos rūšys sumažina priklausomybę nuo tiekėjų bei klientų;
- ✓ siekimas sumažinti riziką, čia įmonės vadybininkų ir akcijų savininkų interesai prasilenkia. Pastarieji turimo akcijų portfelio dėka gali sumažinti riziką, kylančią įmonei iš išorės, todėl jie ypač suinteresuoti diversifikacijos poveikiu pelnui ir mažiau rizikos sumažinimu. Vadybininkai yra glaudžiai susiję su įmone, todėl jie stengiasi sumažinti įmonės vidaus riziką, nukreipdami investicijas į labiau nutolusias nuo gaminamų produktų veiklos sritis ir pan.

Sinergijoje slypinčią naudą gauti ne taip paprasta, kadangi naujos produkto - rinkos kombinacijos sukuria potencialą, kuris gali būti panaudotas tik įdiegus tam tikras valdymo ir

organizacines-funkcines priemonės. Šios priemonės bus prasmingos, jeigu laukiamas sinergijos efektas viršys jo gavimui reikalingas išlaidas.

Sinergijos nauda gali būti gauta visose pagrindinėse įmonės funkcinės veiklos srityse.

Sinergija gamyboje atsiranda dėl gamybos mastų didėjimo, kadangi diversifikuotos gamybinės programos bendri gamybos kaštai yra mažesni palyginti su atskirų produktų gamybos kaštais.

Realizavimo srityje sinergijos efektas gaunamas dėl bendros reklamos, distribucijos kanalų naudojimo ir pan.

Investicijų ir finansų sinergija - tai bendrų išteklių naudojimas diversifikuotai gamybinei programai įgyvendinti, taip pat finansinių lėšų svyravimų išlyginimas tarp skirtingų gamybos sričių.

Tyrimo ir išvystymo sinergijos efektas gaunamas dėl bendro naudojimosi naujovėmis. Specifines, brangiai kainuojančias naujoves įmonė gali gauti įsigydama arba prijungdama kitas įmones ar jų dalis.

Valdyme sinergijos efektas gaunamas dėl to, kad turima patirtis ir potencialas gali būti panaudotas naujų produktų gamybai ir realizavimui.

Patirtis rodo, kad sinergijos naudą lengviausiai gauti galima finansinėje ir ūkinėje srityje, kadangi įmonė gana paprastai lėšų perteklių, atsiradusių vienoje veiklos srityje, nukreipia naujų produktų gamybai.

1.4. Diversifikacijos apibrėžimas

Pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje nėra vieningos nuomonės, ką reiškia žodis *diversifikacija*, tačiau tolesniam pasirinkto temos nagrinėjimui yra būtina šį fenomeną vienareikšmiškai apibrėžti.

R. Jucevičius mano, kad diversifikacija - tai organizacijos veiklos papildymas naujais, su buvusia veikla vienokiu ar kitokiu būdu susijusiais arba visai nesusijusiais produktais veiklomis. Tai terminas, iš esmės priešingas specializacijai [9; 276].

Išsamiai išanalizavęs įvairių autorių siūlymus, R. Ginevičius mano, kad diversifikaciją galima apibrėžti kaip [3; 46]:

- produktų išleidimą, kurie skiriasi nuo įmonėje gaminamų tuo, kad sudaro galimybes juos realizuoti naujose rinkose;
- "įėjimą" į naujas rinkas, kurios skiriasi nuo esamų tuo, kad sudaro įmonei sąlygas gaminti naujus produktus;
- papildomas diversifikacijos požymis - sprendimų, susijusių su gamybinės programos plėtojimu, ilgalaikiškumas neliečiant tos gamybinės programos dalies, kuri atspindi įmonės esmę.

Abu pagrindiniai diversifikacijos požymiai - "nauji produktai" ir "naujos rinkos" - sudaro vadinamąsias produkto ir rinkos sritis, strateginius biznio vienetus ir pan.

2. STATYBOS ĮMONIŲ VEIKLOS DIVERSIFIKACIJOS MATAVIMAS

Įmonių gamybinės programos (paslaugų) diversifikacijos matavimui yra siūloma daug įvairių būdų bei metodų. Dauguma jų sukurta ir išplėta Jungtinių Amerikos Valstijų mokslininkų, kadangi šioje šalyje pirmiausia iškilo būtinybė valdyti diversifikacijos procesą.

Praktiškai visus mokslininkų siūlomus diversifikacijos matavimo metodus galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes, pasižyminčias naudojamų metodų homogeniškumu. Pirmajai metodų grupei galima priskirti metodus, kurie remiasi atitinkamų veiklos sričių skaičiaus įvertinimu, o antrajai - metodus, besiremiančius veiklos sričių skaičiaus ir darbų apimčių variacijos tarp jų įvertinimu įvairiais indeksais.

2.1. Diversifikacijos lygio nustatymas remiantis veiklos sričių skaičiaus įvertinimu

Atliekant pirmuosius pramoninių įmonių tyrimus, diversifikacijos laipsnis buvo nustatomas paprasčiausiu būdu - išvardijant veiklos sritis, kuriose įmonės dirbo. Nežiūrint to, kad šiuo metodu yra labai paprasta naudotis, jam tuo pačiu būdinga daugelis trūkumų, kurių pagrindiniai yra šie [3; 74]:

- ✓ kadangi sunku atriboti vieną nuo kitos įmonės veiklos sritis, tai atliekama nevienareikšmiškai;
- ✓ veiklos sričių skaičius neįvertina jų reikšmės įmonės apyvartai ir pelnui;
- ✓ veiklos sričių skaičius nieko nesako apie tai, ar yra ryšys tarp įmonėje gaminamų produktų.

Tarkime, įsivaizduokime įmonę, kuri veikia trimis verslo kryptimis, kurių dalinės apyvartos nuo bendros įmonės apyvartos sudaro atitinkamai 90, 5 ir 5 %, ši įmonė diversifikacijos požiūriu bus vienodai įvertinta kaip ir įmonė kuri veikia taip pat trimis verslo kryptimis, tačiau kurių dalinės apyvartos nuo bendros įmonės apyvartos sudaro atitinkamai 40, 30 ir 30 %. Aišku, kad toks įmonių suliginimas nėra adekvatus tikrajai padėčiai.

Siekiant išvengti minėtų diversifikacijos matavimo trūkumų, buvo siūloma naudoti santykinės atskirų veiklos sričių apyvartas, tačiau ir šiuo atveju nėra atsižvelgiama į plėtojamų verslų absoliutinį dydį, tuo pačiu neįvertinamas ir su tuo susijęs laukiamas sinergijos efektas [3; 74].

Nepaisant akivaizdžių tokio diversifikacijos matavimo metodo trūkumų, juo naudojamosi iki šiol. Tai galima paaiškinti tikrai skaičiavimų paprastumu.

2.2. Diversifikacijos lygio matavimas remiantis įvairiomis klasifikacijomis

Aukščiau aptartų rodiklių trūkumas bandyta šalinti remiantis bendrai pripažintų verslo krypčių klasifikacijų naudojimu. Už pagrindą buvo paimtas JAV pramonės klasifikavimo standartas (Standard Industrial Classification - SIC), kuris dešimtaine skaičių sistema ne tik perteikia visą pramonės struktūrą, bet ir dalykinius ryšius tarp lyginamų jos elementų. Tokių klasifikacijų pagrindu mokslininkai pasiūlė aštuonių rodiklių sistemą, dar vadinamą Gorto indeksais (žr. 2.1. lentelę).

M. Gorto diversifikacijos indeksų sistema [3]

Eil.	Indeksas	Skaičiavimo formulė	Sutartiniai žymėjimai
1	Gorlo indeksas D_{G1}	$D_{G1} = 1 - \frac{U_H}{U_{GES}}$	U_H - pagrindinio segmento (veiklos kryplis, šakos ir pan.) apyvarta (4 vietų klasifikacija) U_{GES} - bendra apyvarta
2	Gorlo indeksas D_{G2}	$D_{G2} = 1 - \frac{U_H + U_{H'}}{U_{GES}}$	$U_{H'}$ - antro pagal dydį segmento apyvarta (4 vietų klasifikacija)
3	Gorto indeksas D_{G3}	$D_{G3} = n_1 D_{G1}$	n_1 - segmentų skaičius (4 vietų klasifikacija)
4	Gorto indeksas D_{G4}	$D_{G4} = 1 - \frac{B_{HZ}}{B_{GES}}$	B_{HZ} - pagrindinio segmento darbuotojų skaičius (2 vietų klasifikacija); B_{GES} - bendras darbuotojų skaičius
5	Gorto indeksas D_{G5}	$D_{G5} = n_2 D_{G4}$	n_2 - segmentų skaičius (2 vietų klasifikacija)
6	Gorto indeksas D_{G6}	$D_{G6} = 1 - \frac{B_{HV}}{B_{GES}}$	B_{HV} - pagrindinio segmento darbuotojų skaičius (4 vietų klasifikacija); B'_{GES} - bendras darbuotojų skaičius
7	Gorto indeksas D_{G7}	$D_{G7} = 1 - \frac{B_{HD}}{B_{GES}}$	B_{HD} - pagrindinio segmento darbuotojų skaičius (3 vietų klasifikacija)
8	Gorto indeksas D_{G8}	$D_{G8} = n_3$	n_3 - segmentų skaičius (3 vietų klasifikacija)

Taigi, remiantis Gorto indeksais galima įvertinti ne tik "pirmaeilų", bet ir "antraeilų" pramonės šakų, produktų ir pan. reikšmę.

Diversifikacijos matavimas remiantis Gorto indeksais yra pranašesnis už veiklos sričių skaičiaus įvertinimą tuo, kad čia yra atsižvelgiama į santykinę šių krypčių reikšmę bent šių segmentų skaičiaus prasme.

Minėta indeksų sistema susilaukė nemažo populiarumo, ji imta taikyti įvairiose šalyse, atitinkami ją pritaikant prie konkrečios šalies ūkio šakų klasifikatorių.

Nežiūrint aukščiau paminėtų diversifikacijos lygio nustatymo pagal indeksų sistemą privalumų, visiškai išspręsti diversifikacijos problemų nepavyko, nes:

- 1) išskyla verslo krypčių išskyrimo sunkumų;
- 2) įvairiose šalyse naudojamos skirtingos klasifikavimo sistemos.

Pavyzdžiui, galima remtis Vokietijos Federalinės statistikos žinybos ūkio šakų klasifikatoriumi, Europos Ekonominės bendrijos klasifikatoriumi NACE (Nomenclature Generale des Activites Economiques dans les Communales Europeennes), Lietuvos statistikos departamento ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriumi ir pan.

2.3. Diversifikacijos lygio nustatymas remiantis veiklos sričių reikšmės nustatymu

Šio požiūrio atstovai diversifikacijos matavimą sieja su pirmos grupės matais, bet kartu ieško būdų, kaip išvengti jiems būdingų trūkumų. Jie laikosi požiūrio, kad be veiklos rūšių skaičiaus dar būtina įvertinti ir jų reikšmę [3; 75]. Tokio diversifikacijos rodiklio nustatymas remiasi šia principine išraiška:

$$D_J = \sum_{i=1}^n P_i W_i$$

čia:

D_J - diversifikacijos indeksas;

P_i - i-osios veiklos santykinė apyvarta,

W_i - i-osios veiklos reikšmingumo koeficientas;

n - veiklų skaičius.

Indekas D_J kinta nuo 0 nediversifikuotai įmonei iki 1 labai diversifikuotai.

Praktika parodė, kad pagrindinis šio indekso trūkumas - tai aiškiai išreikšta jo priklausomybė nuo svarumo indekso W reikšmės, todėl, tobulinant šį indeksą, buvo atsisakyta atskirų veiklos sričių reikšmingumo įvertinimo. Buvo pasiūlyta veiklos sričių santykinės apyvartas pasverti "pačias su savimi". Tokiu būdu buvo gautas Herfindalio indeksas:

$$D_H = \sum_{i=1}^n P_i P_i = \sum_{i=1}^n P_i^2$$

Herfindalio indekso reikšmė bus tuo mažesnė, kuo didesnis įmonės veiklos sričių skaičius ir kuo didesnė darbų apimčių variacija tarp jų. Tačiau Herfindalio indeksas yra koncentracijos, o ne diversifikacijos matavimo indeksas, todėl Herfindalio indeksas paprastai transformuojamas į Berry indeksą:

$$D_B = 1 - \sum_{i=1}^n P_i^2 = 1 - D_H$$

Kai įmonė yra nediversifikuota, t.y. plėtoja savo veiklą tikrai viena kryptimi, jos Berry indeksas lygus 0. Kuo įmonės veikla yra labiau diversifikuota, tuo labiau Berry indeksas artėja prie 1.

Gali pasitaikyti atvejis, kuomet tarp atskirų veiklos sričių darbų apimčių nėra variacijos, tuomet Berry indeksas apskaičiuojamas pagal tokią formulę:

$$D_B = 1 - \frac{1}{n}$$

Remiantis Herfinadalo bei Berry diversifikacijos matavimo formulėmis, buvo pasiūlytas diversifikacijos rodiklio apskaičiavimo būdas, kuomet remiamasi, pavyzdžiui, 4 ženklų SIC klasifikatoriumi:

$$SIC4 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n P_i^2}{\left(\sum_{i=1}^n P_i\right)^2}$$

Čia SIC4 yra diversifikacijos matas, skaičiuojamas remiantis 4 ženklų SIC klasifikatoriumi.

Jeigu įmonė veikia vienoje srityje, tai rodiklis SIC4 yra lygus 0. Jų skaičiui didėjant ir mažėjant darbų apimčių variacijai tarp jų SIC4 artėja prie 1.

Taip pat remiantis Berry indeksu buvo atrastas kitas rodiklis, pavadintas "diversifikacijos entropijos matu":

$$E_D = \sum_{i=1}^n P_i \ln \frac{1}{P_i}$$

čia: E_D - diversifikacijos entropijos matas;

P_i - i-osios veiklos srities santykinė apyvarta, kai išskiriant veiklas yra remiamasi tam tikromis klasifikavimo sistemomis (SIC, NACE, EVRK ir pan.).

Dydis E_D rodo, kokio diversifikacijos pridaugio galima tikėtis, taikant subtilesnį veiklos sričių klasifikatorių, pavyzdžiui, daugiapakopį vietoj dvipakopio. Indekso pavadinimas kilęs iš entropijos sąvokos, reiškiančios tam tikrų procesų pokyčių sumą.

Remiantis Berry indeksu, išvedamas dydis, parodantis, keliose srityse ar šakose turėtų veikti lyginamos, proporcingai diversifikuotos įmonės. Dydis vadinamas "ekvivalentiškumo numeriu" ir apskaičiuojamas pagal tokią formulę:

$$NE = \frac{1}{\sum_{i=1}^n P_i^2} = \frac{1}{1 - D_B} = \frac{1}{D_H}$$

čia: NE - ekvivalentiškumo numeris.

Anglijoje plačiai taikomas taip vadinamas Utton'o matas, kuris remiasi diversifikacijos kreive (žr. 1. pav.).

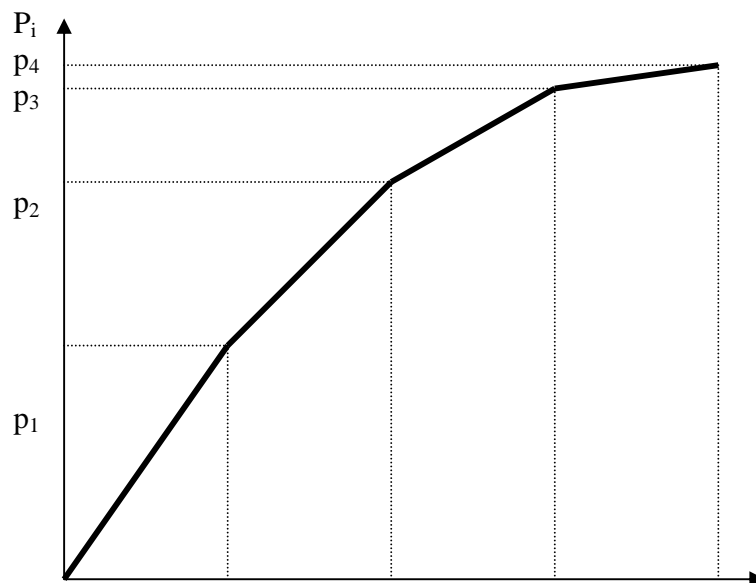
2.1. paveiksle ordinačių ašyje vaizduojamos veiklos sritys (i), išdėstytos pagal jų pagamintos produkcijos kiekį. Abscisių ašyje parodytas jų produkcijos lyginamasis kiekis procentais.

Utton'o diversifikacijos indeksas, įvertinantis ir veiklos sričių skaičių, ir darbų apimčių variacijas, atrodo taip:

$$W_u = 2 \sum_{i=1}^n iP_i - 1$$

čia W_u - Utton'o diversifikacijos indeksas.

Rodiklis W iš esmės yra įmonės veiklos sričių produkcijos lyginamųjų kiekių svartinis vidurkis. Kai $W_u > 1$, tai reiškia, kad įmonė yra visiškai specializuota, o kai, pavyzdžiui, $W_u = 4$, turime diversifikuotą įmonę, vienodai veikiančią keturiose srityse.

2.1. pav. Diversifikacijos kreivė ($i = 4$)

Mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje įmonių veiklos diversifikacijos klausimus, yra ir kitokių siūlymų, kaip apskaičiuoti įmonės diversifikacijos laipsnį, atsižvelgiant į atskirų produkcijos sričių svarbą. Paprasčiausiai tai gali būti daroma taip:

$$D = 100 - D_{\max}$$

čia: D_{\max} - didžiausios pagal lyginamąjį kiekį produkcijos apimtis procentais.

Taip pat siūlomas tikslesnis įmonės veiklos diversifikacijos matas:

$$D' = 100 - \sum_{i=1}^{n-1} P_i$$

čia: P_i - i -osios produkcijos rūšies, išskyrus didžiausios apimties produkciją, dydis procentais.

Šiuo atveju įmonės, išleidžiančios tik vienos rūšies produkciją arba veikiančios tik vienoje srityje, diversifikacijos laipsnis bus lygus 0. Jeigu, išplėtus veiklos profilį, naujos produkcijos apimtys bus nedidelės, rodiklio D' reikšmė irgi bus nedidelė.

Kompleksiškesnis yra kitas matas, kuris remiasi visų produktų arba veiklos sričių, išskyrus didžiausią, apyvarta. Vienas jų apima penkis svarbiausius pagal apyvartą produktus arba veiklos sritis:

$$D_4 = 1000 - 10P_{A_1} - 8P_{A_2} - 6P_{A_3} - 4P_{A_4} - 2P_{A_5}$$

čia: D_4 - įmonės veiklos diversifikacijos laipsnis,

P_{A_1} - P_{A_2} - tam tikro produkto (veiklos srities) apyvarta procentais nuo bendrosios apimties.

Šiuo matu užtikrinama, kad, turint tą patį produktų (veiklų) skaičių, diversifikacijos laipsnis bus didesnis toje įmonėje, kur apyvarta tarp jų bus pasiskirsčiusi tolygiai.

Reikia pažymėti, kad šis rodiklis, kaip ir kiti, turi trūkumų. Tarkime, nėra aišku, kaip skaičiuoti įmonės diversifikacijos laipsnį, kai produktų arba veiklos sričių skaičius bus didesnis nei numatytas skaičiavimo formulėse.

3. STATYBOS SEKTORIAUS VEIKLOS BEI FINANSŲ ANALIZĖ

3.1. Statybos įmonių 2000 m. veiklos rezultatai

Skyriuje pateikiami duomenys apie statybos įmonių ir bendrovių naujos statybos, rekonstravimo, remonto ir restauravimo savo jėgomis atliktus darbus.

Duomenys surinkti iš visų valstybės ir savivaldybių įmonių, nepriklausomai nuo dirbančiųjų skaičiaus jose, taip pat iš kitų nuosavybės formų statybos įmonių (išskyrus individualias įmones), kuriose dirba 20 ir daugiau darbuotojų [14].

Informacija pateikiama remiantis šių įmonių ataskaitomis pagal statomų statinių tipus.

Statybos įmonių ir bendrovių atliktų darbų pokyčiai palyginamosiomis kainomis, skaičiuojami naudojant statybos kainų indeksą.

Statyba - svarbi Lietuvos ūkio sudedamoji dalis, nes šiame sektoriuje oficialiai yra užimta 96,5 tūkst. dirbančiųjų arba 6,1 proc. visų užimtų šalies gyventojų.

Kadangi toliau tekste bus vartojami specifiniai statybiniai terminai, derėtų keletą svarbiausiųjų apsibrėžti.

Statyba - veikla, kurios tikslas - pastatyti (sumontuoti, nutiesti), rekonstruoti, suremontuoti statinį.

Nauja statyba - statybinė veikla, kurios tikslas sukurti visai naujus statinius, nepriklausomai nuo to ar buvo prieš tai užstatyta statybos vieta.

Remontas - statybinė veikla, kurios tikslas iš dalies arba visiškai atkurti statinio techninę būklę pagal statybos normatyvinių dokumentų reikalavimus arba pagerinti statinio naudojimo savybes.

Restauravimas - nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių atnaujinimas išsaugant autentiškas savybes.

Rekonstravimas - statybinė veikla, kurios tikslas iš esmės pertvarkyti esamą statinį pagal galiojančius statybos normatyvinių dokumentų reikalavimus, jį pritaikyti naujai paskirčiai.

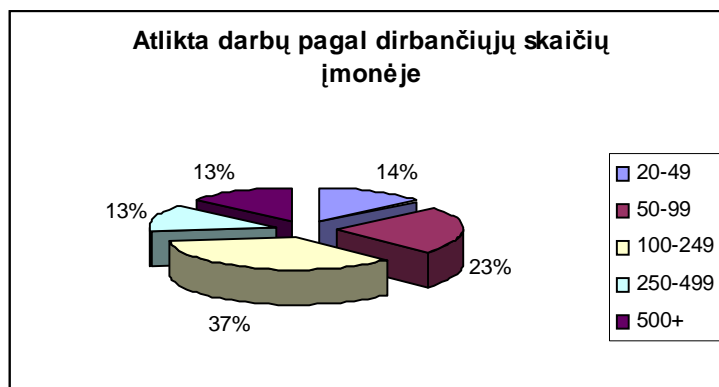
3.1. lentelė

Atlikta darbų pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje sausio - gruodžio mėn.

	Iš viso	20-49	50-99	100-249	250-499	500+
Iš viso, tūkst. Lt	2116228	301855	484807	763270	280877	285419
Lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, padidėjimas, sumažėjimas (-), % ¹	-22,7	-21,2	-2,5	-26,1	-50,8	12,3
Šalies teritorijoje	2077468	295600	478221	756144	272006	275497
Lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, padidėjimas, sumažėjimas (-), % ¹	-22,9	-22,0	-2,4	-25,9	-51,4	11,6
Ne šalies teritorijoje	38460	6255	6586	7126	8871	9922
Lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, padidėjimas, sumažėjimas (-), % ¹	-6,5	53,8	-11,5	-37,0	-22,2	36,3

¹ Palyginamosiomis kainomis.

Daugiausia darbų atliko statybos įmonės, kuriose dirbo 100-249 dirbantieji - 37 proc., antra vieta atiteko statybos įmonėms, kuriose dirbo 50-99 dirbantieji, - joms teko 23 proc. atliktų darbų, kitoms įmonių grupėms atiteko po 13-14 proc. atliktų darbų.

3.1. pav. Atlikta darbų pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje

Atliktų darbų apimtys, lyginant su atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu, sumažėjo 22,7 proc. Atliktų darbų apimtys mažėjo visose įmonių grupėse, išskyrus įmones, kuriose dirbo daugiau kaip 500 dirbančiųjų.

3.2. lentelė

Atlikta darbų šalies teritorijoje pagal darbų rūšis sausio - gruodžio mėn.

	Atlikta darbų, tūkst. Lt	Lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, padidėjimas, sumažėjimas (-), % ¹	Lyginamasis svoris, procentais
Iš viso	2077468	-22,9	100,0
nauja statyba	765547	-20,1	36,9
rekonstravimas	532211	-15,8	25,6
remontas	655133	-33,8	31,5
restauravimas	28124	-25,5	1,4
kiti darbai	96453	20,7	4,6

¹ Palyginamosiomis kainomis.

Analizuojant atliktų darbų apimtis pagal darbų rūšis, matyti, jog nauja statyba sudarė 36,9 proc. visų darbų, remontas - 31,5 proc., rekonstravimas - 25,6 proc.

3.3. lentelė

Atlikta darbų pagal statinių paskirtį sausio - gruodžio mėn.

	Iš viso ¹	Atlikta darbų pagal statinių paskirtį				
		20-49	50-99	100-249	250-499	500+
Iš viso	100	100	100	100	100	100
gyvenamieji pastatai	9	11	13	10	6	3
negyvenamieji pastatai	46	57	40	49	45	39
inžineriniai statiniai	45	32	47	41	49	58

¹ Šalies teritorijoje

Statybos įmonės daugiausia atliko darbų prie negyvenamųjų pastatų (46 proc.) bei inžinerinių pastatų (45 proc.). Gyvenamiesiems pastatams teko tik 9 proc. visų atliktų darbų.

3.4. lentelė

Atliktų darbų rūšys pagal dirbančiųjų skaičių įmonėje sausio - gruodžio mėn.

	Iš viso ¹	Atlikta darbų pagal dirbančiųjų skaičių				
		20-49	50-99	100-249	250-499	500+
Iš viso	100	100	100	100	100	100
nauja statyba	37	29	32	35	39	57
rekonstravimas	26	26	21	27	31	22
remontas	31	31	38	35	26	18
restauravimas	1	2	2	1	2	1
kiti darbai	5	12	7	2	2	2

¹ Šalies teritorijoje

Lentelėje matyti tendencija, kad didesnės įmonės daugiau atlieka naujos statybos darbų: įmonių, kuriose dirbančiųjų skaičius 20-49, atlikti naujos statybos darbai sudarė 29 proc. visų atliktų statybos darbų, įmonių, kuriose dirbančiųjų skaičius 50-99, atlikti naujos statybos darbai sudarė 32 proc. visų atliktų statybos darbų, įmonių, kuriose dirbančiųjų skaičius 100-249, atlikti naujos statybos darbai sudarė 35 proc. visų atliktų statybos darbų, įmonių, kuriose dirbančiųjų skaičius 250-499, atlikti naujos statybos darbai sudarė 39 proc. visų atliktų statybos darbų, ir kuriose dirbančiųjų skaičius virš 500, atlikti naujos statybos darbai sudarė net 57 proc. visų atliktų statybos darbų.

3.2. Statybos įmonių finansų analizė

Šiame skyrelyje bus atlikta visų Lietuvoje veikiančių statybos įmonių konsoliduotų finansinių ataskaitų finansų analizė, išnagrinėta išlaidų struktūra bei apskaičiuoti finansiniai koeficientai.

Statybos sektoriaus finansų analizę tikslinga pradėti nuo esminės buhalterinės ataskaitos - balanso - nagrinėjimo:

3.5. lentelė

Kai kurių konsoliduotos balansinės ataskaitos straipsnių pokyčiai, tūkst. Lt

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Ilgalaikis turtas	1593172	1598635	1601360	1650264
Trumpalaikis turtas	1938185	1986166	2128748	1914534
- atsargos	506818	506364	529981	444643
- per vienerius metus gautinos sumos	1243257	1306939	1398210	1214293

Kapitalas ir rezervai	1793179	1834351	1877505	1885815
- įstatinis	1005163	1110821	1089202	1129676
- nepaskirstytas pelnas (nuostolis)	23135	51822	133027	126816
Trumpalaikiai įsipareigojimai	1599173	1610678	1715406	1551871
- prekybos skolos	492047	528823	622227	538761
- finansinės skolos	91401	102730	106820	100162
Ilgalaikiai įsipareigojimai	1738178	1750450	1852603	1678984
Balansas	3531357	3584801	3730107	3564799

2001 01 01 statybos sektorius turėjo turto daugiau kaip už 3,56 mlrd. Lt, iš jų ilgalaikio turto - už 1,65, trumpalaikio - už 1,91. Ilgalaikis turtas visame turte sudarė 46 proc., o trumpalaikis - 54 proc.

Didžiąją dalį trumpalaikio turto (63 proc.) sudarė per vienerius metus gautinos sumos bei atsargos (23 proc.).

60 proc. kapitalo ir rezervų straipsnio sudarė statybos įmonių įstatinis kapitalas.

Statybos įmonės turėjo 1,55 mlrd. Lt trumpalaikių bei 1,68 mlrd. Lt ilgalaikių finansinių įsipareigojimų.

Trumpalaikių įsipareigojimų struktūra buvo tokia: prekybos skolos sudarė 35 proc. visų trumpalaikių įsipareigojimų, o finansinės skolos - 6,5 proc.

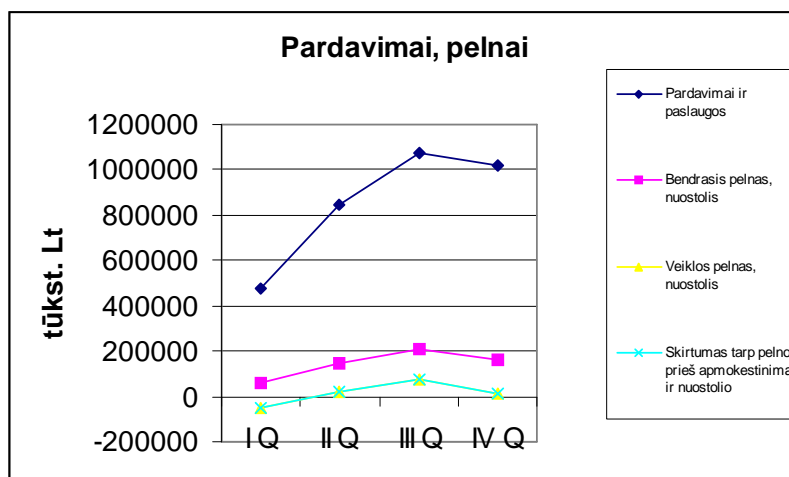
Kita svarbi buhalterinė ataskaita - pelno (nuostolio) ataskaita:

3.6. lentelė

Kai kurių konsoliduotos pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių pokyčiai, tūkst. Lt

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Pardavimai ir paslaugos	479031	843115	1071951	1020141
Parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina	420079	693979	859584	862191
Bendrasis pelnas, nuostolis	58952	149136	212367	157950
Administracinės ir pardavimų sąnaudos	111393	126013	143925	148890
Kitos veiklos pajamos	10940	17197	16667	26130
Kitos veiklos sąnaudos	6810	16831	9977	20724
Veiklos pelnas, nuostolis	-48311	23489	75131	14465
Finansinės ir investicinės veiklos pajamos	4338	7473	10805	14542
Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos	9177	14114	14403	26405
Pagautė	2478	3629	4340	16397
Netekimai	1276	3972	3654	8484
Skirtumas tarp pelno prieš apmokestinimą ir nuostolio	-51948	16505	72219	10515

Statybos įmonių pardavimai ir paslaugos pirmuosius 2000 m. ketvirčius didėjo, o ketvirtame ketvirtyje sumažėjo.

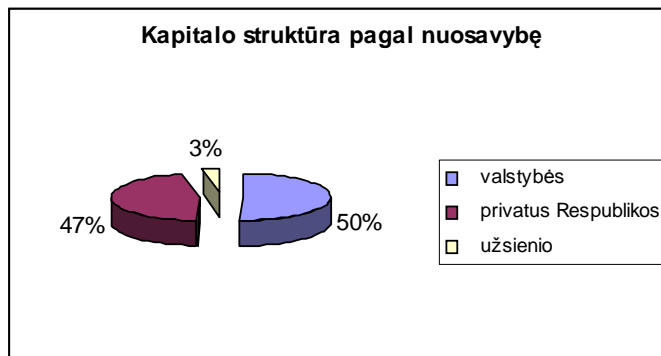
3.2. pav. Statybos įmonių pardavimai ir pelnai 2000 m.

Analizuojant statybos įmonių kapitalo struktūrą pagal nuosavybę, matyti, kad šiame sektoriuje maždaug 50 proc. kapitalo priklauso valstybei ir 50 proc. kapitalo privačiam sektoriui. Galima teigti, kad statybų versle vis dar palyginti aukštas valstybės dalyvavimo lygis:

3.7. lentelė

Kapitalo struktūra pagal nuosavybę, procentais

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Kapitalas, iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0
valstybės	47,5	53,8	49,6	50,5
privatus Respublikos	49,1	43,2	47,2	46,5
užsienio	3,4	3,0	3,1	3,0

3.3. pav. Statybos įmonių kapitalo struktūra pagal nuosavybę 2000 m. IV ketv.

Statybos įmonių pelnai ir nuostoliai analizuojami lentelėje:

3.8. lentelė

Pelnas ir nuostoliai

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Pelningų įmonių dalis bendrame įmonių skaičiuje, %	27,5	47,2	57,0	51,0
Jų pelnas, tūkst. Lt	44202	76875	119273	86125
Nuostolingų įmonių dalis bendrame įmonių skaičiuje, %	72,5	52,8	43,0	49,0
Jų nuostolis, tūkst. Lt	-96149	-60370	-47054	-75610

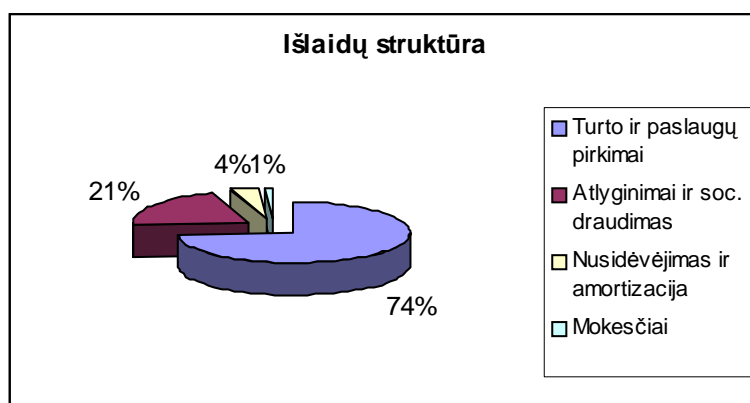
Matome, kad 2000 m. I ketvirtis buvo sudėtingas statybos įmonėms, kadangi net 72,5 proc. statybos įmonių dirbo nuostolingai ir bendrai patyrė net 96 mln. litų nuostolių. Sėkmingiausiai statybos įmonės dirbo 2000 m. trečiame ketvirtyje, nes net 57 proc. įmonių dirbo pelningai ir bendrai uždirbo per 119 mln. litų pelno. Antrame ir ketvirtame ketvirtyje maždaug 50 proc. statybos įmonių dirbo pelningai ir 50 proc. nuostolingai.

3.9. lentelė

Išlaidų struktūra

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Trumpalaikio materialiojo turto bei paslaugų pirkimai				
Nupirktas trumpalaikio materialiojo turto	207122	367334	465162	437782
žaliavų ir medžiagų	149622	281990	365315	344494
kuro	21733	45535	45953	39571
prekių, skirtų perparduoti	35767	39809	53893	53717
Nupirktos paslaugos	65537	192158	263467	279012
elektros, šilumos	14292	8411	7912	11364
pašto ir ryšių	6041	7248	7264	8212
kitų paslaugų	45204	176499	248290	259436
Atlyginimai ir socialinis draudimas				
algos ir atlyginimai	139947	164805	175608	168199
socialinis draudimas	40394	49683	53309	51636
Nusidėvėjimas ir amortizacija				
ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimas	30952	33207	35144	38732
nematerialiojo turto amortizacija	478	549	602	1085
Mokesčiai				
mokesčiai, susiję su gamyba	6680	9130	13105	12276
mokesčiai, susiję su gaminiais	53	69	187	218

Analizuojant statybos įmonių išlaidų struktūrą, matyti, kad apie 74 proc. jų sudaro turto ir paslaugų pirkimai, apie 21 proc. išlaidų sudaro atlyginimai ir socialinis draudimas, apie 4 proc. išlaidų sudaro nusidėvėjimas ir amortizacija ir apie 1 proc. išlaidų sudaro mokesčiai.

3.4. pav. statybos įmonių 2000 m. IV ketvirčio išlaidų struktūra

Statybos įmonių finansinę būklę baigsime nagrinėti pagrindinių finansinių koeficientų apžvalga.

3.10. lentelė

Pagrindiniai finansiniai koeficientai

	00 04 01	00 07 01	00 10 01	01 01 01
Finansų struktūros rodikliai				
Bendras skolos rodiklis	0,95	0,94	0,96	0,91
Skolos nuosavybės rodiklis	1,86	1,83	1,90	1,71
Likvidumo rodikliai				
Bendrasis padengimo rodiklis	1,21	1,23	1,24	1,23
Skubaus padengimo rodiklis	0,90	0,92	0,93	0,95
Pelningumo rodikliai				
Bendrojo pelningumo rodiklis, proc.	12,3	17,7	19,8	15,5

Iš aukščiau pateiktų duomenų matome, kad daugiau kaip 90 procentų statybos įmonių turto yra įsigyta už skolintas lėšas, skolos nuosavą kapitalą viršija 1,7-1,9 kartus.

Bendrasis padengimo rodiklis 2000 metais viršijo saugumo ribą (1,20) ir buvo palyginti geras. Skubaus padengimo rodiklis buvo mažesnis už vieneta, nors 2000 metų laikotarpiu pastebimas nuolatinis jo didėjimas - ketvirtame ketvirtyje jis pasiekė 0,95 reikšmę.

Bendrojo pelningumo rodiklis atskirais ketvirčiais svyravo nuo 12 iki 20 procentų.

4. STATYBOS ĮMONIŲ VEIKLOS EFEKTYVUMO IR DIVERSIFIKACIJOS RYŠYS

4.1. Statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema ir jos pagrindimas

Šiame skyriuje trumpai pristatoma autoriaus suprojektuota statybos įmonių efektyvumo įvertinimo sistema (toliau - Sistema).

Naudojant šią Sistemą pagal balų sistemą yra nustatomas statybos įmonių efektyvumas. Yra naudojami du finansų struktūros, du likvidumo, du turto panaudojimo efektyvumo bei keturi pelningumo rodikliai. Tai dažniausiai taikomi ir populiariausi santykiniai koeficientai, aiškiai ir vienareikšmiškai apibūdinantys įmonių finansinę būklę - bendras skolos rodiklis, skolos nuosavybės rodiklis, bendrasis padengimo rodiklis, skubaus padengimo rodiklis, atsargų apyvartumas, gautinų sumų apyvartumas, bendrasis pelningumas, turto pelningumas bei nuosavo kapitalo pelningumas. Sistema suformuota remiantis [1, 2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15].

Bendrasis skolos rodiklis - tai santykis tarp įmonės skolų ir viso turto:

$$\frac{\text{Įsipareigojimai}}{\text{Turtas}}$$

Skolos čia apima tiek ilgalaikius, tiek trumpalaikius įsipareigojimus. Kreditoriai pirmenybę teikia žemiems skolos santykiniams rodikliams, nes bankroto atveju tai sumažina jų nuostolių riziką, o savininkai pirmenybę teikia aukštesnio lygio finansiniam svertui, nes jie siekia padidinti pelną bei išlaikyti firmos kontrolę. Optimalus skolos lygis yra daugumos akademinė ir praktinė diskusijų objektas.

Skolos - nuosavybės rodiklis. Manoma, kad santykis 1:2 yra normalus, t.y. maždaug pusė finansavimo šaltinių turėtų būti skolinami. Jis apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Įsipareigojimai}}{\textit{Nuosavas \cdot kapitalas}}$$

Bendrojo padengimo rodiklis padeda nustatyti, kiek trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Jis taip apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Trumpalaikis \cdot turtas}}{\textit{Trumpalaikiai \cdot įsipareigojimai}}$$

Šis koeficientas geriausiai parodo, koku laipsniu trumpalaikių kreditorių teisės yra padengtos turtu, kurį lengva paversti pinigais. Kuo jis didesnis, tuo artimiausiu metu saugesnė situacija. Vakarų Europos šalyse manoma, kad patenkinamas likvidumo rodiklio lygis svyruoja nuo 1,2 iki 2,0.

Skubaus padengimo koeficientas yra santykis tarp didžiausio likvidumo turto komponentų ir trumpalaikių įsipareigojimų. Jis nustatomas taip:

$$\frac{\textit{Trumpalaikis \cdot turtas - atsargos}}{\textit{Trumpalaikiai \cdot įsipareigojimai}}$$

Vakarų Europos šalyse manoma, kad šis rodiklis turėtų būti lygus maždaug 1 ar net dar didesnis.

Atsargų apyvartumas dienomis parodo atsargų naudojimo efektyvumą:

$$\frac{\textit{Atsargos}}{\textit{Pardavimai}} \times 360$$

Kuo rodiklis mažesnis, tuo geriau.

Gautinų sumų apyvartumas dienomis parodo per kiek dienų debitoriai atsiskaito su įmone. Rodiklis apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Gautinos} \cdot \textit{sumos}}{\textit{Pardavimai}} \times 360$$

Kuo rodiklis mažesnis, tuo geriau.

Bendrasis pelningumas apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Bendrasis} \cdot \textit{pelnas}}{\textit{Pardavimai}}$$

Bendrasis pelningumas parodo, kiek bendrojo pelno tenka vienam pardavimų litui.

Kuo jis didesnis, tuo geresnis.

Grynasis pelningumas parodo, kiek grynojo pelno tenka vienam pardavimų litui. Jis apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\textit{Grynasis} \cdot \textit{pelnas}}{\textit{Pardavimai}}$$

Tai bene plačiausiai vartojamas rodiklis. Kuo jis didesnis, tuo geresnis.

Turto pelningumas (turto grąža) rodo, ar įmonė efektyviai vartoja savo turtą. Jis yra taip apskaičiuojamas:

$$\frac{\textit{Grynasis} \cdot \textit{pelnas}}{\textit{Visas} \cdot \textit{turtas}}$$

Šis rodiklis parodo visų investicijų įmonėje pelningumą. Kuo jis didesnis, tuo geresnis.

Nuosavo kapitalo pelningumas (nuosavybės grąža) rodo, kiek pelno gaunama kiekvienam akcinio kapitalo piniginiam vienetui. Jis apskaičiuojamas taip:

$$\frac{\text{Grynasis \cdot pelnas}}{\text{Akcinis \cdot kapitalas}}$$

Šiuo rodikliu matuojama paprastųjų akcijų savininkų investicijų pelningumas. Kuo jis didesnis, tuo geresnis.

Kiekvieno rodiklio galimos reikšmės, remiantis teorinėmis rekomendacijomis bei empiriniais duomenimis, suskirstytos į tris intervalus ir kiekvienam intervalui priskiriamas atitinkamas balas - 1, 2 arba 4.

Sistemos modelis pateikiamas lentelėje:

4.1. lentelė

Statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema

Finansinis koeficientas	Reikšmių intervalas	Balas
<i>Finansų struktūros rodikliai</i>		
Bendras skolos rodiklis	$0 < x \leq 0,50$	4
	$0,50 < x \leq 0,75$	2
	$x > 0,75$	1
Skolos nuosavybės rodiklis	$0 < x \leq 1,00$	4
	$1,00 < x \leq 1,50$	2
	$x > 1,50$	1
<i>Likvidumo rodikliai</i>		
Bendrasis padengimo rodiklis	$0 < x \leq 0,90$	1
	$0,90 < x \leq 1,20$	2
	$x > 1,20$	4
Skubaus padengimo rodiklis	$x < 0,60$	1
	$0,60 < x \leq 1,00$	2
	$x > 1,00$	4

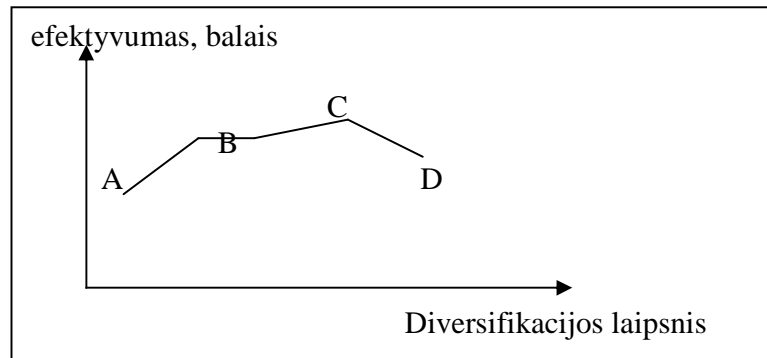
<i>Turto panaudojimo efektyvumo rodikliai</i>		
Atsargų apyvartumas dienomis	$0 < x \leq 90$	4
	$90 < x \leq 180$	2
	$x > 180$	1
Gautinų sumų apyvartumas dienomis	$0 < x \leq 30$	4
	$30 < x \leq 90$	2
	$x > 90$	1
<i>Pelningumo rodikliai</i>		
Bendrasis pelningumas, proc.	$-\infty < x \leq 0$	1
	$0 < x \leq 10$	2
	$x > 10$	4
Grynasis pelningumas, proc.	$-\infty < x \leq 0$	1
	$0 < x \leq 5$	2
	$x > 5$	4
Turto pelningumas, proc.	$-\infty < x \leq 0$	1
	$0 < x \leq 20$	2
	$x < 20$	4
Nuosavybės pelningumas, proc.	$-\infty < x \leq 0$	1
	$0 < x \leq 40$	2
	$x < 40$	4

Maksimalus statybos įmonės įvertinimas pagal aukščiau pateiktą Sistemą yra 40 balų, minimalus - 10 balų.

4.2. Tyrimų metodikos aprašymas

Tyrimų eigoje bus apskaičiuotas statybos įmonių efektyvumą atspindintis balas bei jų diversifikacijos laipsnis.

Gauti duomenys bus pavaizduoti koordinačių ašyje, siekiant vizualiai nustatyti ryšio egzistavimą tarp įmonių veiklos diversifikacijos laipsnio bei jų veiklos efektyvumo.

4.1. pav. Koordinačių sistema tyrimams

4.3. Trumpas tiriamų statybos įmonių pristatymas

Tyrimams atlikti buvo pasirinktos 8 Lietuvos Respublikoje registruotos statybos bendrovės.

4.3.1. AB "Ukmergės statyba"

Registracijos data ir juridinė forma: 1993 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (70 proc.), komercija (30 proc.).

Akcinis kapitalas: 313 775 Lt, pagrindiniai akcininkai - AB "Ukmergės gelžbetonis" (29,1 proc.), KIB "Baltinvest" (12,8 proc.), G. Gudiškis (12 proc.), Z. Naujokaitienė (12 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 7 138 012 Lt ir 586 274 Lt.

Darbuotojų skaičius: 134.

4.3.2. UAB "Skala"

Registracijos data ir juridinė forma: 1995 m.; UAB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (90 proc.), elektros tinklų įrengimas (10 proc.).

Akcinis kapitalas: 421 000 Lt, pagrindiniai akcininkai - Stasys Keršys (43 proc.), Jonas Beganskas (22 proc.) Lionė Beganskienė (21 proc.), Marija Lyskoit (8 proc.), Stanislava Lyskoit - (6 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 17 273 000 Lt ir 308 000 Lt.

Darbuotojų skaičius: 70.

4.3.3. AB "Hidrostatyba"

Registracijos data ir juridinė forma: 1990 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (50 proc.), kelių tiesimas ir eksploatacija (20 proc.), melioracija ir melioracijos sistemų priežiūra (15 proc.), transporto paslaugos (5 proc.), inertinių medžiagų gamyba (5 proc.), kiti darbai (5 proc.).

Akcinis kapitalas: 1 987 000 Lt, pagrindiniai akcininkai - J. Dumašius (26,39 proc.), P. Jurgutis (26,39 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 54 301 000 Lt ir 33 400 Lt.

Darbuotojų skaičius: 550.

4.3.4. AB "Vakarų statyba"

Registracijos data ir juridinė forma: 1993 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (100 proc.).

Akcinis kapitalas: 271 035 Lt, pagrindiniai akcininkai - IAB "Želva" (49,96 proc.), IAB "Žemės ūkio investicija" (13,41 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 657 064 Lt ir - 484 877 Lt.

Darbuotojų skaičius: 41.

4.3.5. AB "Dzūkijos statyba"

Registracijos data ir juridinė forma: 1992 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (60 proc.), statybinių medžiagų ir konstrukcijų gamyba (40 proc.).

Akcinis kapitalas: 719 010 Lt, pagrindiniai akcininkai - A. Margelis (10,6 proc.), J. A. Žukas (9,3 proc.), A. Raguckas (6,5 proc.), A. Dumbliauskas (5,3 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 6 930 085 Lt ir 1 418 291 Lt.

Darbuotojų skaičius: 134.

4.3.6. AB "Mūras"

Registracijos data ir juridinė forma: 1992 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (50 proc.), medžiagų ir paslaugų pardavimas (35 proc.), nekilnojamojo turto pardavimas ir nuoma (15 proc.).

Akcinis kapitalas: 500 000 Lt, pagrindiniai akcininkai - A. Šriubėnas (34,60 proc.), R. Ivanauskas (9,99 proc.), E. Skėrus (7,79 proc.), V. Viršilas (5,16 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 3 716 797 Lt ir 130 073 Lt.

Darbuotojų skaičius: 110.

4.3.7. Širvintų statybos akcinė bendrovė

Registracijos data ir juridinė forma: 1992 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (81,5 proc.), konstrukcijų, gaminių ir detalių gamyba (9,0 proc.), nekilnojamojo turto nuoma, transporto paslaugos (9,3 proc.).

Akcinis kapitalas: 144 790 Lt, pagrindiniai akcininkai - A. Kugauda (50,30 proc.), G. Norkūnas (6,90 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 819 723 Lt ir 272 394 Lt.

Darbuotojų skaičius: 46.

4.3.8. AB "Marijampolės statyba"

Registracijos data ir juridinė forma: 1990 m.; AB.

Įmonės veiklos pobūdis: statybos-montavimo darbai (100 proc.).

Akcinis kapitalas: 1 247 520 Lt, pagrindiniai akcininkai - V. Zigmanta (73,45 proc.).

Pardavimai ir grynasis pelnas (nuostolis): 9 281 322 Lt ir -125 480 Lt.

Darbuotojų skaičius: 250.

4.4. Tyrimo rezultatai

Naudojantis aukščiau pateikta statybos įmonių veiklos efektyvumo įvertinimo sistema buvo apskaičiuotas statybos įmonių veiklos efektyvumas balais (žr. 1 priedą). Gauti tokie rezultatai:

4.2. lentelė

Statybos įmonių veiklos efektyvumas

Nr.	Įmonės pavadinimas	Efektyvumas, balais
1	AB "Dzūkijos statyba"	37
2	AB "Ukmergės statyba"	35
3	Širvintų statybos AB	29
4	AB "Mūras"	28
5	UAB "Skala"	20
6	AB "Hidrostatyba"	19
7	AB "Marijampolės statyba"	15
8	AB "Vakarų statyba"	14

Taip pat, naudojant Berry indeksą (žr. 2. skyrių) buvo apskaičiuotas šių statybos įmonių diversifikacijos laipsnis. Gauti tokie rezultatai:

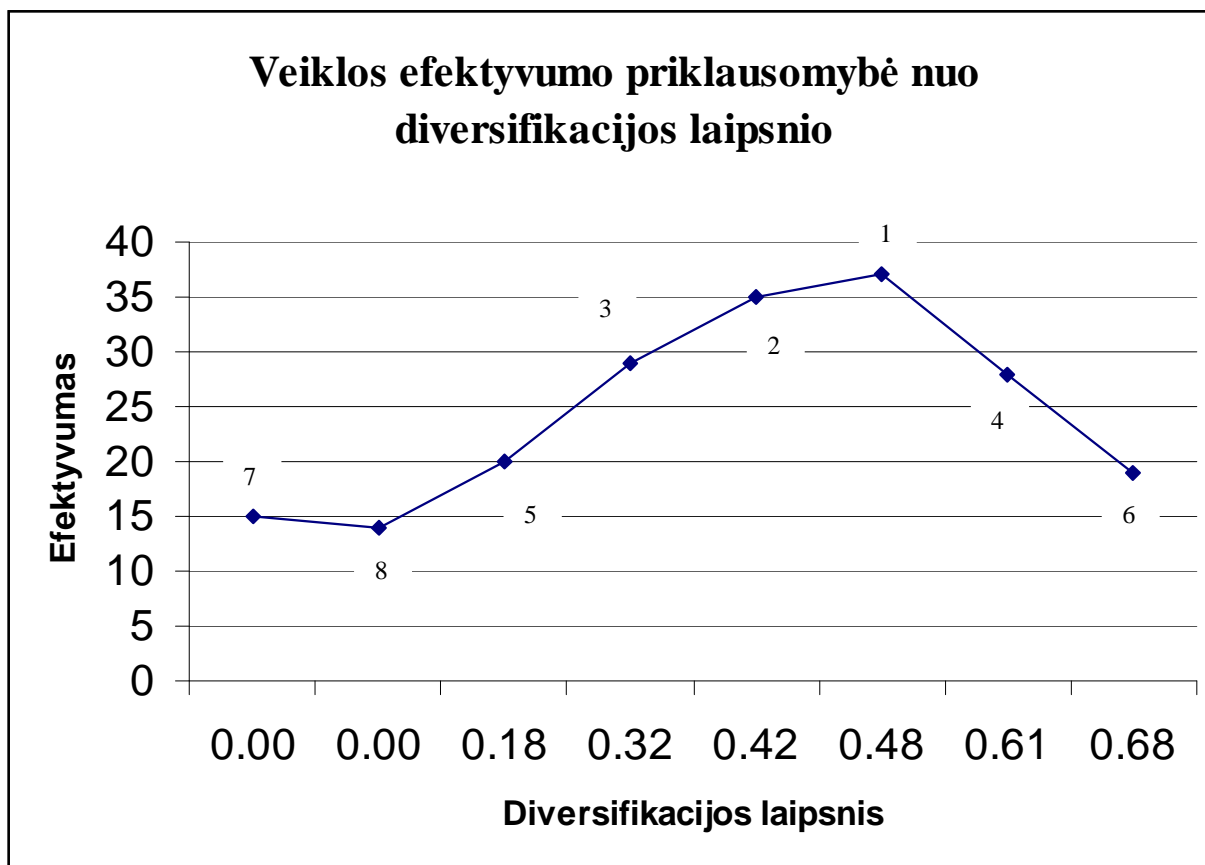
4.3. lentelė

Statybos įmonių diversifikacijos laipsnis

Nr.	Įmonės pavadinimas	Pajamų šaltinių skaičius	Diversifikacijos laipsnis
1	AB "Dzūkijos statyba"	2	0.48
2	AB "Ukmergės statyba"	2	0.42
3	Širvintų statybos AB	3	0.32
4	AB "Mūras"	3	0.61
5	UAB "Skala"	2	0.18

6	AB "Hidrostatyba"	6	0.68
7	AB "Marijampolės statyba"	1	0.00
8	AB "Vakarų statyba"	1	0.00

Gauti rezultatai buvo pavaizduoti grafiškai koordinacių sistemoje, kurios ordinačių ašyje atidedamas statybos įmonių veiklos efektyvumas balais, o abscisių ašyje - įmonių diversifikacijos laipsnis:

4.2. pav. Statybos įmonių veiklos efektyvumo priklausomybė nuo diversifikacijos laipsnio

Iš gautų rezultatų galima daryti išvadą, kad geriausias komercinės-ūkinės veiklos rezultatus pasiekė tos statybos įmonės, kurios plėtojo 2-3 veiklos sritis (AB "Dzūkijos statyba", AB "Ukmergės statyba", Širvintų statybos akcinė bendrovė, AB "Mūras"), o tos bendrovės, kurios koncentravosi ties viena veiklos sritimi (AB "Marijampolės statyba", AB "Vakarų statyba") arba plėtojo daugiau kaip tris veiklos sritis (AB "Hidrostatyba") susidūrė su rimtais finansiniais sunkumais.

Tokiu būdu, galima teigti, kad pastebėta aiški statybos įmonių komercinės -ūkinės veiklos rezultatų priklausomybė nuo jų diversifikacijos laipsnio. Geriausių rezultatų pasiekė statybos įmonės, kurių diversifikacijos laipsnis svyravo nuo 0,3 iki 0,5, t.y. tos kurios plėtojo 2 - 3 veiklos sritis.

Išeinant iš gautų rezultatų, autorius siūlo statybos įmonėms plėtoti 2-3 veiklos sritis. Su tyrimo rezultatais bus supažindinti pagrindinių statybos įmonių vadovai. Autorius tiki, kad magistro tezėse gauti rezultatai bus naudingi Lietuvos statybų sektoriui.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikti tyrimai leidžia daryti tokias išvadas ir teikti tokius pasiūlymus:

- 1) Visas įmonių augimo strategijas galima suskirstyti į dvi grupes: a) ekspansijos strategijos, kurioms priklauso penetracija, rinkos plėtra bei produkto tobulinimas; bei b) diversifikacijos strategija. Diversifikacija, būdama pačia rizikingiausia strategija, įmonei suteikia didžiausias augimo galimybes.
- 2) Įmonė, diversifikuodama savo veiklą, siekia tam tikrų konkrečių tikslų. Šie tikslai gali būti globaliniai, bei kylantys iš jų. Globaliniai tikslai gali būti šie: rizikos mažinimas, pelno, "jėgos" didinimas, vadybiniai interesai bei augimas. Prie antrųjų galima priskirti tokius tikslus kaip sinergijos efekto gavimas iš veiklos skirtingose srityse, sąlygų sudarymas tolesnei įmonės plėtrai ir augimui, įmonės ir jos akcijų vertės padidinimas.
- 3) Visus diversifikacijos matavimo metodus galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes, pasižyminčias naudojamų metodų homogeniškumu. Pirmajai metodų grupei galima priskirti metodus, kurie remiasi atitinkamų veiklos sričių skaičiaus įvertinimu, o antrajai - metodus, besiremiančius veiklos sričių skaičiaus ir darbų apimčių variacijos tarp jų įvertinimu įvairiais indeksais.
- 4) Atlikus tyrimus, paaiškėjo, kad didesnės įmonės daugiau atlieka naujos statybos darbų.
- 5) Analizuojant statybos įmonių kapitalo struktūrą pagal nuosavybę, matyti, kad šiame sektoriuje maždaug 50 proc. kapitalo priklauso valstybei ir 50 proc. kapitalo privačiam sektoriui. Galima teigti, kad statybų versle vis dar palyginti aukštas valstybės dalyvavimo lygis.

- 6) Statybos sektoriuje vyrauja labai aukšta skolų lyginamoji dalis balanse ir tuo pačiu stebimi priimtini likvidumo rodikliai.
- 7) Statybos įmonių ūkinės - komercinės veiklos efektyvumo vertinimui siūloma taikyti autoriaus suprojektuotą sistemą, kurią taikant, pagal balų sistemą yra nustatomas statybos įmonių efektyvumas. Sistemoje yra naudojami du finansų struktūros, du likvidumo, du turto panaudojimo efektyvumo bei keturi pelningumo rodikliai.
- 8) Geriausiai komercinės-ūkinės veiklos rezultatus pasiekė tos statybos įmonės, kurios plėtojo 2 - 3 veiklos sritis, o tos bendrovės, kurios koncentravosi ties viena veiklos sritimi arba plėtojo daugiau kaip tris veiklos sritis susidūrė su rimtais finansiniais sunkumais.
- 9) Pastebėta aiški statybos įmonių komercinės -ūkinės veiklos rezultatų priklausomybė nuo jų diversifikacijos laipsnio. Geriausių rezultatų pasiekė statybos įmonės, kurių diversifikacijos laipsnis svyravo nuo 0,3 iki 0,5, t.y. tos kurios plėtojo 2 - 3 veiklos sritis. Statybos įmonėms siūloma atsižvelgti į tyrimo rezultatus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- 1) Buškevičiūtė E., Mačerinskienė I. Finansų analizė. Kaunas: Technologija, 1998. - x p.
- 2) Gaidienė Z. Finansų valdymas. K.: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1995.
- 3) Ginevičius R. Įmonių veiklos diversifikacija. V.: Technika, 1998. - 152 p.
- 4) Ginevičius R. Statybos įmonių organizacinių struktūrų situacinė analizė ir formavimas. V.: Technika, 1995. - 336 p.
- 5) Ginevičius R. Statybos įmonių veiklos efektyvumo priklausomybė nuo jų diversifikavimo laipsnio. // Verslas ir vadyba '95 I t.. Tarptautinės konferencijos, įvykusios Vilniuje 1995 m. gegužės 2 - 4 d.d., medžiaga. Vilnius: Technika, 1995.
- 6) Įmonės finansų valdymas. Parengė V. Darškuvienė. Kaunas: Technologija, 1997. - x p.
- 7) Įmonių finansinė analizė: rodiklių skaičiavimo metodika. V.: NVPB, 1999. - 43 p.
- 8) Jovaiša A. Kaip parengti verslo planą. V.: Pačiolis, 1997. - 255 p.
- 9) Jucevičius R. Strateginis organizacijų vystymas. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1998. - 454 p.
- 10) Kvedaraitė V. Firmos finansinė analizė. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1996. - 61 p.
- 11) Kvedaraitė V. Firmų finansinių rodiklių palyginamoji analizė. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1995. - 36 p.
- 12) Kvedaraitė V. Įmonės finansų valdymas. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. - 63 p.

- 13) Mackevičius J., Poškaitė D. Finansinė analizė. V.: Katalikų pasaulis, 1998. - 631 p.
- 14) Materialinės investicijos ir statyba (išankstiniai duomenys) 2000. B411, Vilnius: LR Statistikos departamentas prie LRV, 2001. - 26 p.
- 15) Obi Cyril Pat. Verslo finansų pagrindai. Kaunas: Technologija, 1998. - 299 p.

KITŲ INFORMACIJOS ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. AB Vilniaus bankas. www.vb.lt
2. Įmonių finansinės ataskaitos ir metiniai prospektai.
3. LR Statistikos departamentas. www.std.lt
4. LR Ūkio ministerija. www.ekm.lt